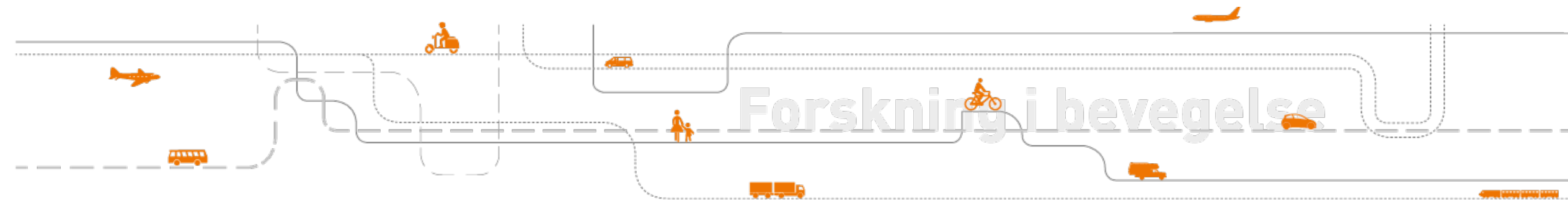

Samfunnsgevinster av økt satsing på kollektivtransport

Mobilitet 2024

06. mars 2024

Kollektivtransport

Samfunnsgevinster av økt, målrettet satsing på kollektivtransport

Nils Fearnley, Silvia J. Olsen, Jørgen Aarhaug

1979/2023

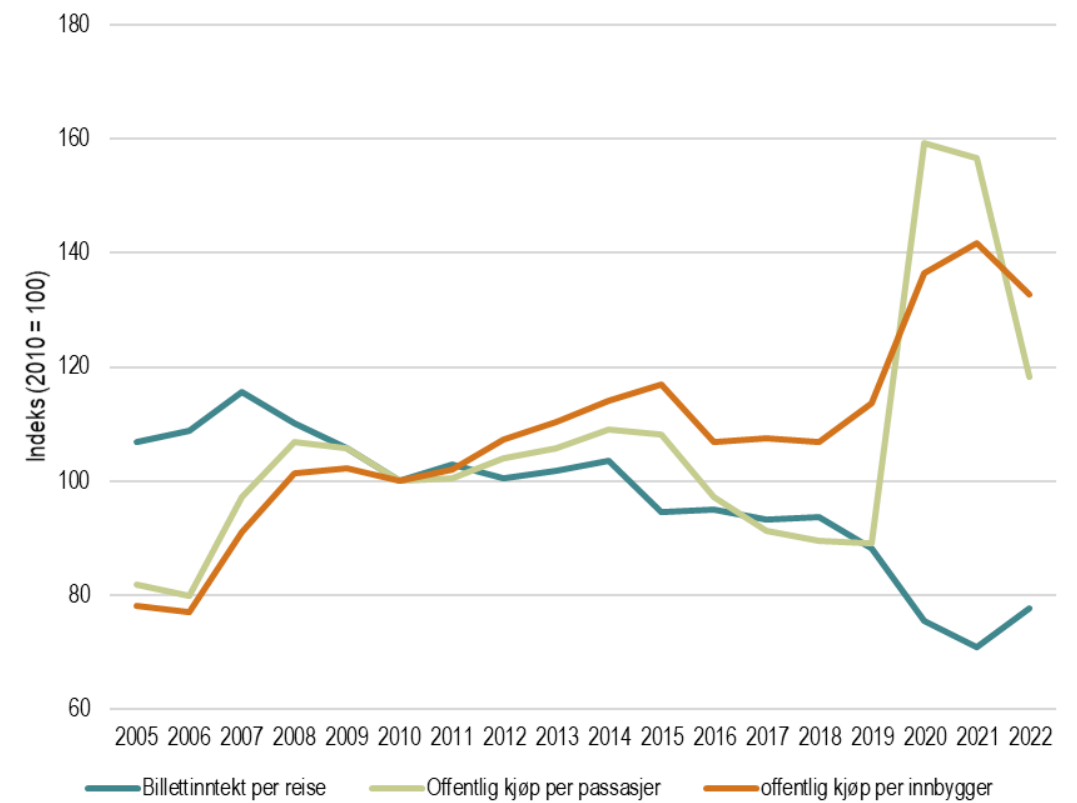
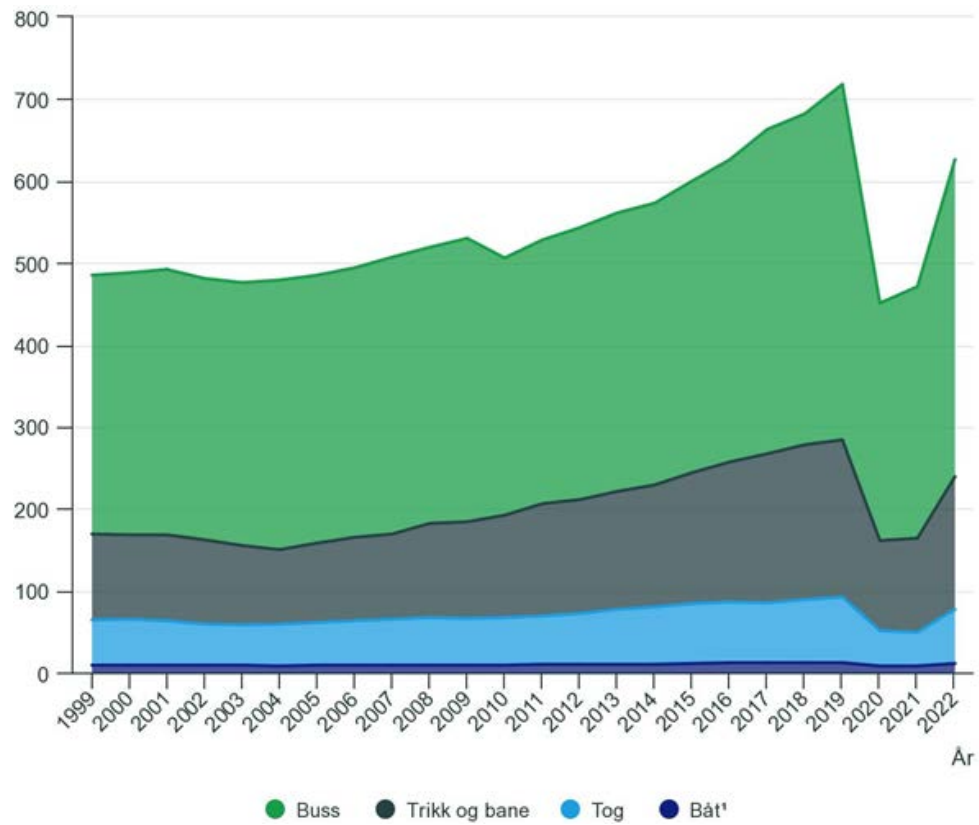
Innhold

Sammendrag

1	Innledning	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Formål og forskningsspørsmål	5
1.3	Avgrensninger	5
1.4	Rapportstruktur	5
2	Samfunnsnytte av kollektivtransport	6
2.1	Kollektivtransport og sosial bærekraft	6
2.2	Økonomisk bærekraft	10
2.3	Miljø og klima	13
2.4	Nærmere om superbuss vs. skinnebasert lokal kollektivtransport	15
2.5	Nærmere om ekspressbuss	16
3	Potensial ved økt satsing	18
3.1	Fremkommelighet og reisetid er viktigst	18
3.2	Bedre kapasitetsutnyttelse med prisvirkemidler	20
3.3	Målrettet satsing er nødvendig	21
3.4	Ekspressbuss	21
4	Finansiering og langsiktighet i finansiering	22
4.1	Finansiering av investeringer i kollektivtransporten	23
4.2	Finansiering av drift av kollektivtransporten	25
4.3	Muligheter og utfordringer	28
4.4	Mulige tiltak	30
5	Konklusjon og diskusjon	32
	Referanser	34

1 Bakgrunn

- Post korona usikkerhet rundt inntekter og bortfall av ekstraordinær støtte
- Kostnadsdrivere – stor økning spesielt for: rentekostnader og energi
- Kollektivtransport mellom stoler i NTP- og andre sammenhenger
  - Tilstrekkelige mekanismer i byvekstavtalene for å løfte kollektivtransport?

2 Samfunnsnytte av kollektivtransport

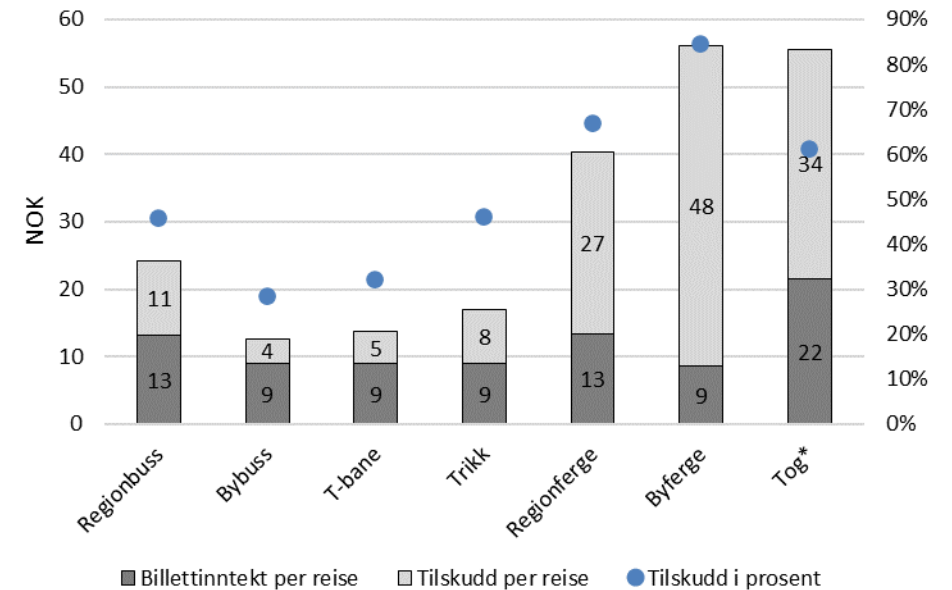
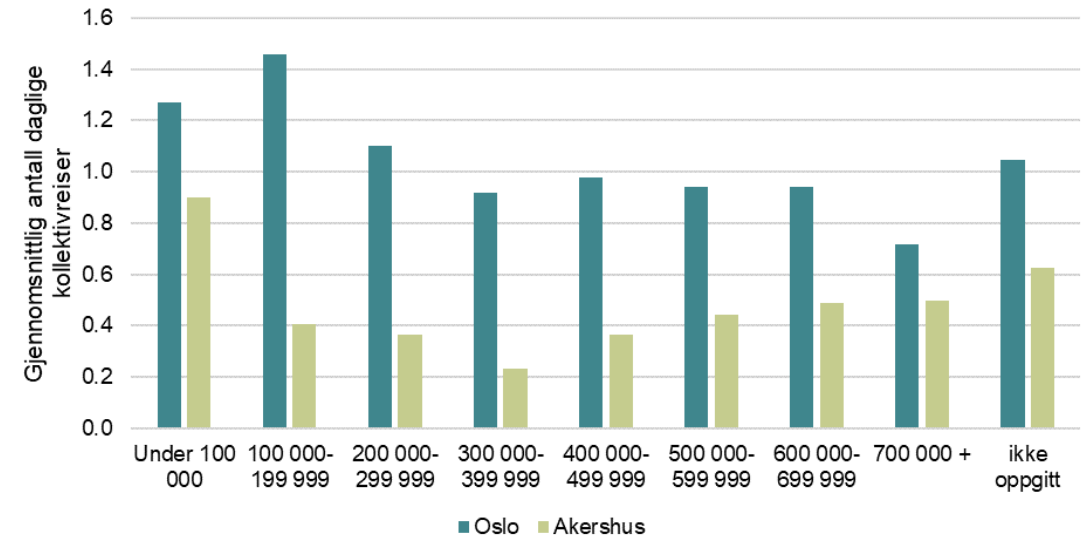
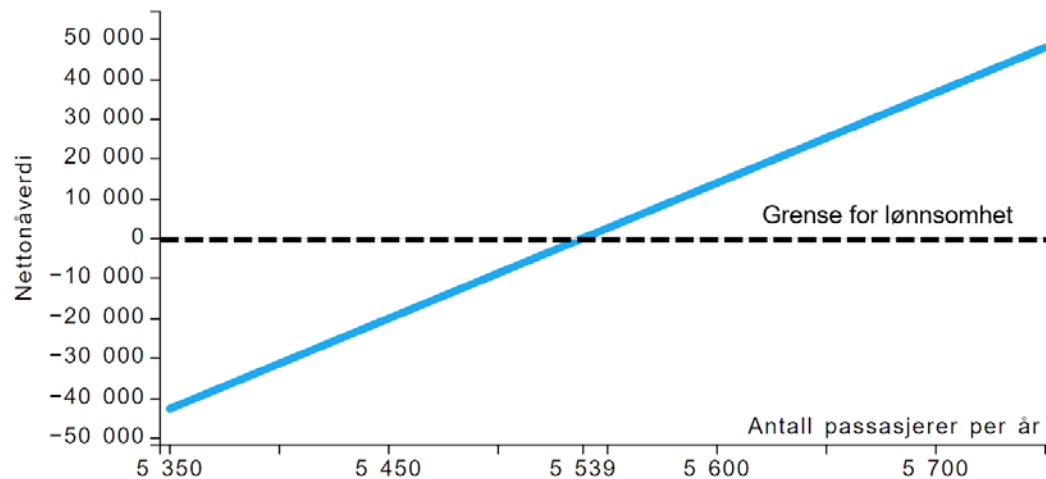
1. Sosial bærekraft

2. Samfunnsøkonomisk effektivitet

3. Miljø og klima

2.1 Sosial bærekraft

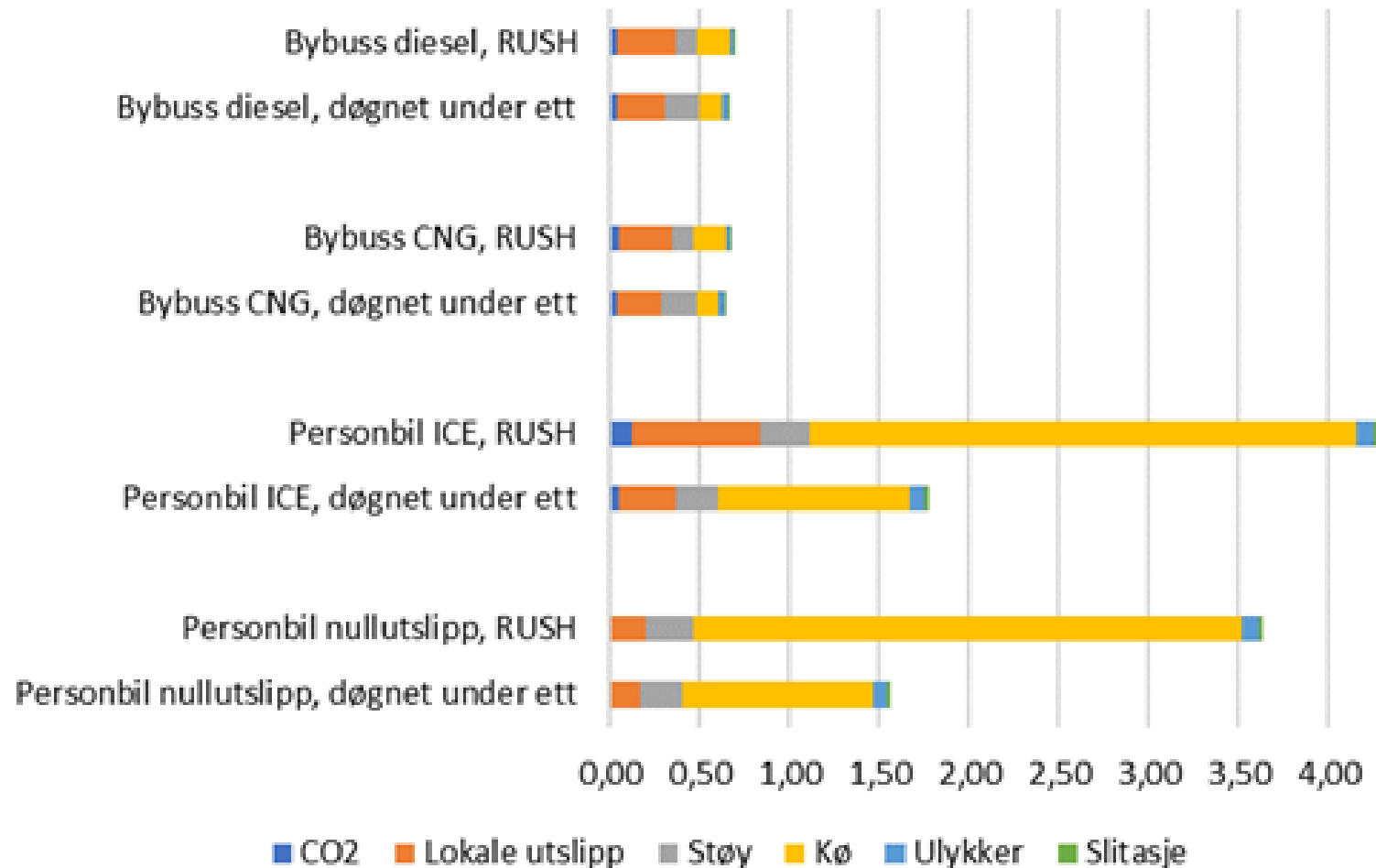
- Mobilitet til alle, uavhengig av bilhold osv.
- Fordelingseffekter
- Universell utforming i kollektivtransporten gir stor samfunnsnytte

2.2 Økonomisk bærekraft – byområder

- Effektiv transportavvikling, agglomerasjon – kollektivtransport gjør større byområder mulig
- Stordriftsfordeler på konsumentensiden (førstebeste-argumentasjon)
- Kapasitetssterkt – kan redusere behovet for veiinfrastruktur
- Eksterne kostnader: kollektivtrafikk generelt lavere enn bil – per pkm

Skadekostnader, 2019-kroner per person-km, storby (>100 000 innbyggere)

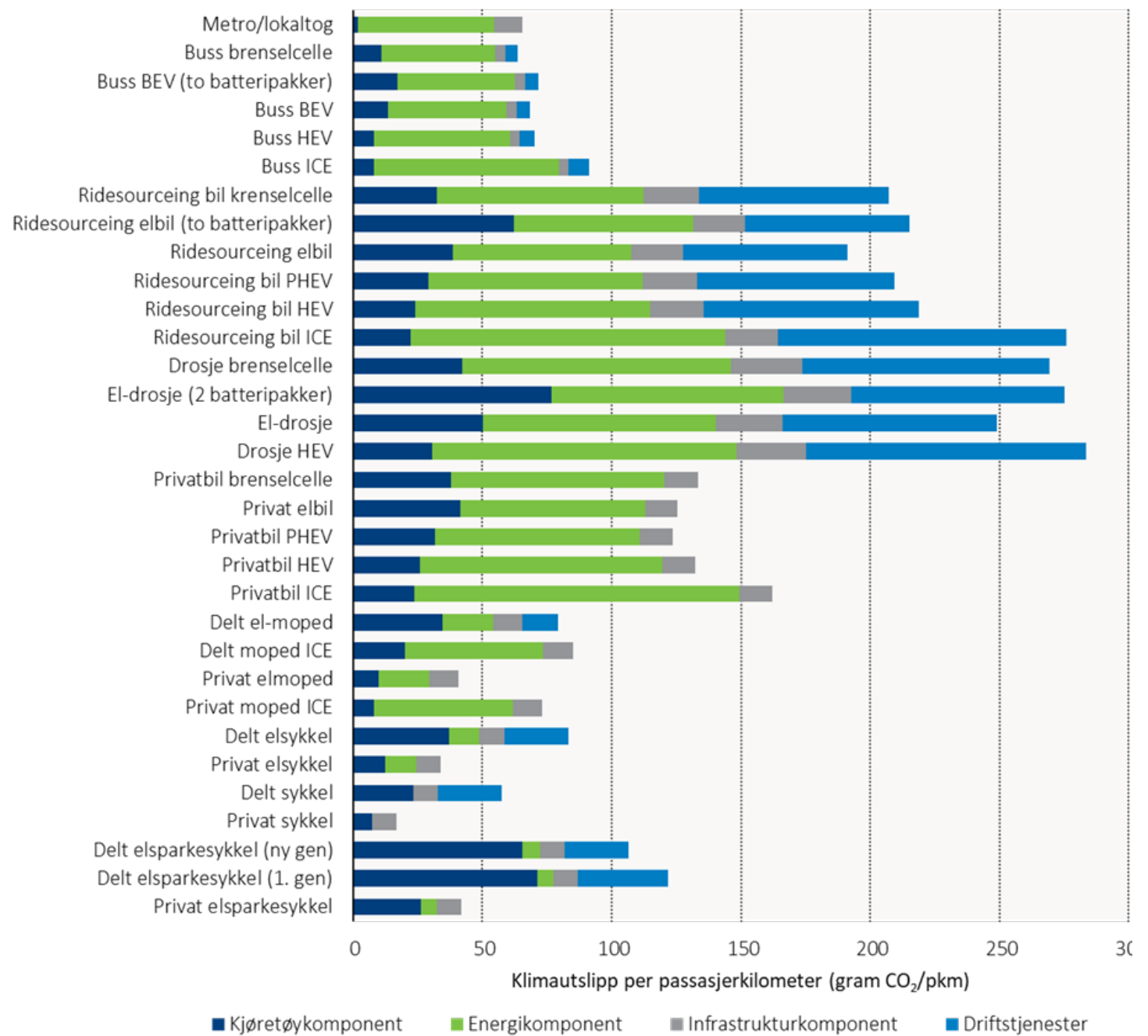

2.3 Miljø og klima

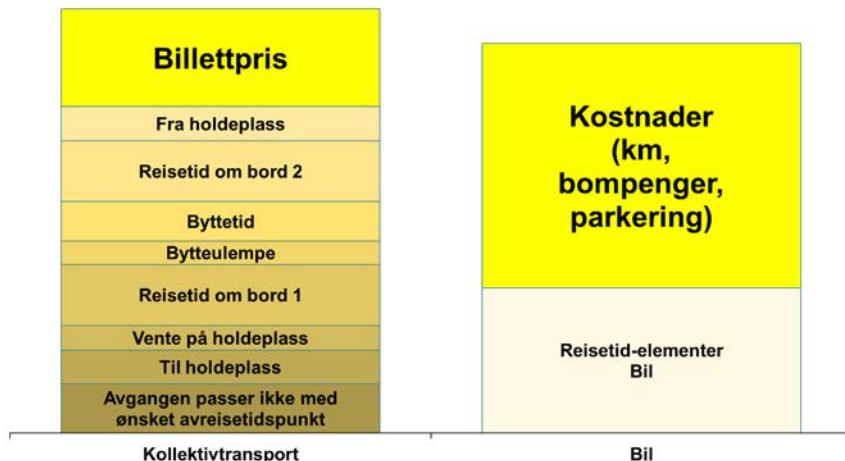
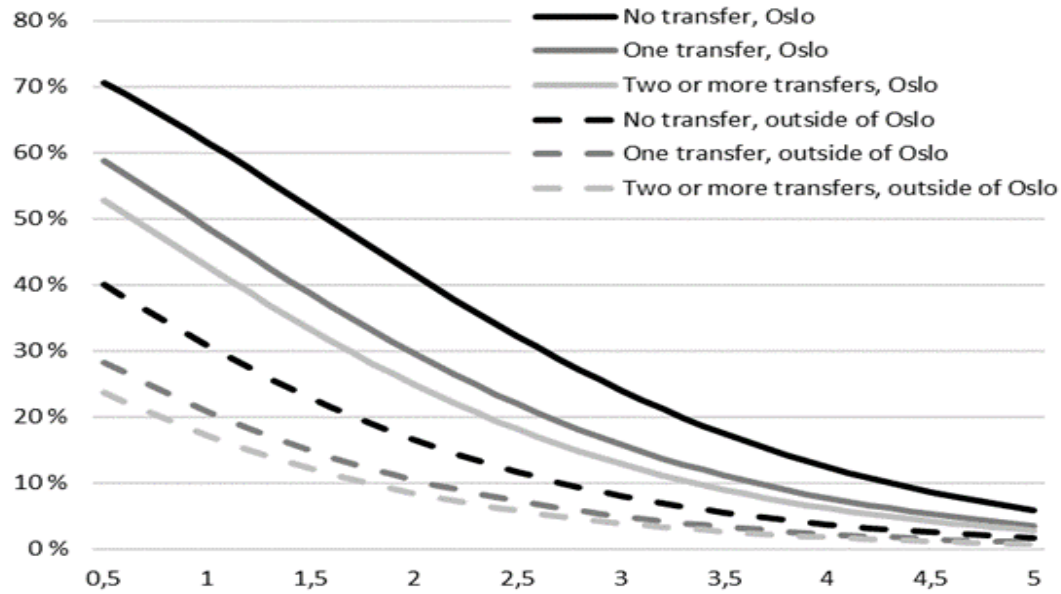
- Bidrag til redusert bilbruk og mer effektiv arealbruk
- Livssyklusanalyser buss vs. andre transportmidler i by (ITF/OECD)

LCA, ITF/OECD

Hva går det an å gjøre?

3 Potensial ved økt satsing

- Viktigste konkurranseulempe: Reisetid
  - Mot bilen: Lunke og Fearnley 2019 *Generalisert reisetid - Hvordan oppleves arbeidsreiser i norske byer?*
  - Mot mikromobilitet: Aarhaug, Fearnley, Johnsson 2023 *E-scooters and public transport – Complement or competition?*
- Målrettet satsing:
  - Reisetid: Fremkommelighet, frekvens og punktlighet
  - Rush/kapasitet
  - Pris(struktur)
  - Tilrettelegging, refusjoner mv. (ekspressbuss)

4 Finansiering og langsiktighet i finansiering: Behov

- Norheim og Haraldsen (2022): Inntektssvikt for kollektivtransporten på 1-2 milliarder kroner per år
  - *Prognosen for langsiktig nedgang i reiser med kollektivtransport fører til reduserte inntekter for kollektivselskapene*
  - *En nedgang i reiser på 10-15 prosent tilsvarer et inntektstap på 1,5-2,3 milliarder kroner*
- Kollektivtrafikkforeningen, NHO Transport m.fl., i høringsinnspill til revidert nasjonalbudsjett: Nødvendig å plusse på 1,9 mrd. kroner på regjeringens forslag for å unngå at fylkeskommunene må kutte i tilbudet

Finansiering av drift av kollektivtransporten

Statlige midler

- *Kjøp av ulønnsomme transporttjenester v/SD*
  - Tog, FOT-ruter, Riksvegferjer, Kystruten
  - Totalt 9,5 milliarder kroner i 2022
- *Rammetilskudd til fylkeskommunene v/KDD*
  - Anslått til 43,98 mrd. kroner i 2023

De fire største byene

- *Billettinntekter*
  - Varierte mellom 41 % (Ruter) og 20 % (Kolumbus) av de totale kostnadene for kollektivselskapene i 2022
- *Skatteinntekter*
- *Ekstra driftsutgifter, som følge av økt satsning på kollektivtransporten:
Byvekstavgiftene/Bypakkene*

By og periode	Total sum i perioden (mill kr)	Drift av kollektivtrafikk i perioden (mill kr)	Snitt årlig sum, Drift kollektivtrafikk (mill kr)	Prosentvis del	Finansieringskilde
Oslo (2021-29)	53 231	7 830	870	14,7	Bompenger (94%) Belønningsmidler (6%)
Bergen (2020-23)	3 146	810	270	25,7	Belønningsmidler
Trondheim (2023-26)	7 799	1 177	294	15	Avgjøres i budsjettprosessen
Nord-Jæren (2019-2029)	29 246	3 478	316	11,9	Belønningsmidler

Drift av kollektivtransporten utenfor de fire største byene

- Billettinntekter, men de utgjør en lavere andel av finansieringen enn i de store byene
- Skatteinntekter
  - *Betydningen varierer*
- Belønningsmidler
- Bompenger
  - *Benyttes per nå bare av Grenland*

Byområde	Årlig bevilgning, mill. kr
Buskerudbyen (t.o.m. 2025)	106,3
Grenland (t.o.m. 2024)	82,46
Tromsø (t.o.m. 2023)	85
Nedre Glomma (t.o.m. 2023)	75
Kristiansand (t.o.m. 2023)	110
Totalt	458,78

Muligheter og utfordringer

▪ Statlig nivå

- *Statens vegvesen det nasjonale koordineringsansvaret, og det faglige ansvaret for kollektivtransporten*
- *Statens vegvesen har mange oppgaver, og blir ikke belønnet tydelig for god ivaretagelse av kollektivtransportansvaret*
- *Det mangler en statlig instans med et tydelig ansvar for kollektivtransport på tvers av transportformene (Grimsrud, 2023)*

▪ De største byene

- *Byvekstavtalene og bypakkene er langsiktige finansieringsordninger, som har gitt kollektivtransporten i de største byene et betydelig løft*
  - *...men det gjenstår kanskje litt i organisasjonen som skal administrere midlene*
    - *Underforbruk av midler i tre av fire byer i 2022*
    - *Få prosjekter som er klare, tempoet for lavt, eller uoversiktlig mht finansiering*
  - *En relativt lav andel av midlene i byvekstavtalene er øremerket drift av kollektivtransporten*

▪ De mellomstore og mindre byene

- *Grensedragningen mellom «stor» og «mellomstor by gir sterke utslag*
- *Det haster med å få på plass nye avtaler for kollektivtransporten i disse byene*

5 Konklusjoner

▪ Samfunnsnytte

- Sosialt
- Økonomisk
- Miljømessig

▪ Potensial

- Reisetid
- Rushperioder
- Passasjertunge (del)markeder
- Ekspressbusser
- Kapasitetsutnyttelse

▪ Sikre finansiering bedre

- Styrke det nasjonale koordineringsansvaret for kollektivtransporten

